

MUUTTUVA LUONNONVARA-OIKEUS

Jukka Similä

1 JOHDANTO

Suomen kansantalous perustuu kehittyneeksi teollisuusmaaksi poikkeuksellisen paljon luonnonvarojen hyödyntämiseen. Suomessa käytetään luonnonvaroja kaksi kertaa enemmän kuin EU-maissa keskimäärin. Kotimaisista luonnonvaroista metsät ovat asukasmäärään suhteutettuna Suomessa erityisen runsaat. Puhdasta vettä, maa-aineksia ja mineraalivarjoja on myös huomattavasti. Marjat, sienet, riista ja kalat sekä virkistysmahdollisuudet ovat myös tärkeitä luonnon tarjoamia hyötyjä. Kotimaisten luonnonvarojen otto ja käyttö on pysynyt melko ennallaan useita vuosikymmeniä. Samassa ajassa ulkomailta tuotujen raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden määrä on yli kaksinkertaistunut.

Globaalisti katsoen luonnonvarojen hyödyntäminen on suuri – ja välttämätön – mahdollisuus ihmiskunnan hyvinvoinnille. Ihmiskunta käyttää kuitenkin luonnonvaroja enemmän kuin mitä luonto tarjoaa. Luonnonvarojen lisääntyvän käytön uskotaan jatkuvan ilman sen hillitsemistä. Kansainvälinen luonnonvarapaneeli on arvioinut, että ilman kulutuksen kasvun hillintää maapallon materiaalisten resurssien (metallit, teollisuusmineraalit, fossiiliset polttoaineet ja biomassa) käyttö kolminkertaistuu vuosien 2000 ja 2050 välillä. Kulutus on hyvin epätasaisesti jakautunut; kehittyneet teollisuusmaat käyttävät suhteessa väestön määrään näitä resursseja paljon enemmän kuin vasta teollistuneet maat tai kehitysmaat. Luonnonvarojen käytön sääntelyllä on siis globaali ulottuvuus, mutta se on myös paikallinen kysymys. Sääntelyn on annettava vastaus siihen, miten kiinteistöjen omistajat voivat luonnonvaroja käyttää ja miten tällöin yleiset edut ja muiden oikeudenhaltijoiden asema on turvattu.

Luonnonvaroja koskevaa sääntelyä voidaan tarkastella ainakin kahdesta eri näkökulmasta. Oikeussystemaattinen näkökulma nousee oikeudellisesta systematiikasta, siis siitä, miten luonnonvaraoikeus oikeudenalana on oikeustieteen tutkimuksessa ja opetuksessa ymmärretty ja miten lainsäädäntö on rakennettu. Tämä näkökulma on valittu tämän kirjoituksen lähtökohdaksi. Toinen, ongelmakeskeinen näkökulma nousee laajoista yhteiskunnallisista ongelmista, kuten luonnonvarojen riittävyydestä, ympäristön pilaantumisesta, luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä tai ilmastonmuutoksesta. Tästä näkökulmasta tarkasteltaessa otetaan huomioon kaikki oikeudellinen sääntely, joka on ongelman kannalta merkityksellistä, riippumatta siitä, mihin oikeudenalaa se kuuluu. Tätä näkökulmaa kuljetetaan kirjoituksessa mukana, vaikka pääpaino on oikeussystemaattisessa lähestymistavassa.

Se, kumpi näkökulma on relevantti, riippuu asiayhteydestä. Jos tavoitteena on ymmärtää, miten jotain yksittäistä sääntöä on tulkittava tai miten tietty oikeustapa ratkaistava, on syytä valita oikeussystemaattinen lähestymistapa. Jos tavoitteena on ratkaista yhteiskunnallinen ongelma, ongelmakeskeinen näkökulma on olennainen. Joissakin juristiammateissa vain toinen näkökulma on olennainen ja toisissa kummatkin. Näkökulmat eivät ole siis toisilleen vaihtoehtoja vaan toisiaan täydentäviä. Hyvä juristi osaa vaihtaa näkökulmaa tilanteesta riippuen.

2 LUONNONVARAOIKEUS OSANA YMPÄRISTÖOIKEUTTA

Luonnonvaraoikeus on osa ympäristöoikeutta, ja se koskee luonnonvarojen omistus- ja käyttöoikeuksia, luonnonvarojen hyödyntämistä ja luonnonarvojen suojelua. Luonnonvaraoikeus voidaan ymmärtää muuta oikeudellista sääntelyä täydentävänä, eri luonnonvarojen tai niiden hyödyntämisen muotojen erityispiirteet huomioon ottavana sääntelynä. Luonnonvaraoikeuden näkeminen muuta sääntelyä täydentävänä auttaa jäsentämään sen roolia ja merkitystä ympäristösääntelyn kokonaisuudessa. Näin vaikka historiallisesti katsoen luonnonvaraoikeuden juuret ovat pidemmät kuin suurimman osan muuta

ympäristösääntelyä. Luonnonvarojen käytön sääntely oli keskeistä maatalousyhteiskunnassa paljon ennen yhteiskuntien teollistumista, joka on synnyttänyt modernin ympäristöoikeuden. Tämä koskee ennen kaikkea vesi-, metsä- ja kaivosoikeutta. Maa-ainesten, turpeen ja aineettomien luonnonvarojen (tuuli ja aurinkoenergia) sääntely on syntynyt ja kehittynyt vasta modernin ympäristöpolitiikan ja -oikeuden myötä 1970-luvun alkupuolelta eteenpäin.

Luonnonvaraoikeus voidaan jakaa kahteen osaan, varsinaiseen luonnonvaraoikeuteen ja luonnonsuojeluoikeuteen. Varsinainen luonnonvaraoikeus sääntelee luonnonvarojen hyödyntämistä, siis esimerkiksi hakkuita metsissä tai kaivostoimintaa. Luonnonsuojeluoikeuden tavoitteena on luonnonarvojen suojelu, joka usein tarkoittaa luonnonvaran hyödyntämisen rajoittamista maankäyttörajoituksilla. Raja varsinaisen luonnonvaraoikeuden ja luonnonsuojeluoikeuden välillä on häilyvä, koska moderniin luonnonvaralainsäädäntöön on lisääntyvässä määrin sisällytetty luonnonsuojelullinen näkökulma.

Luonnonvaran käsitettä ei määritellä lainsäädännössä eikä siitä ole yksimielistä käsitystä muutoinkaan. Yhden näkemyksen mukaan luonnonvara on hyvinvoinnin materiaallinen (aineellinen) lähde, joka esiintyy luonnontilassa ja jolla on taloudellista arvoa. Metsät, vesi, mineraalit, maa-ainekset, öljy, riista, kalavarat, marjat ja sienet tyyppillisesti ymmärretään luonnonvaroiksi. Laaja-alaisemman määritelmän mukaan kaikki luonnossa oleva, mitä ihminen hyödyntää omaksi edukseen, on luonnonvaraa riippumatta siitä, voidaanko sitä ostaa ja myydä markkinoilla eli onko sillä taloudellista arvoa. Näin myös luonnonmukaisten alueiden tarjoamat mahdollisuudet virkistäytymiseen voidaan ymmärtää luonnonvaraksi. Tämä on sikälkin perusteltua, että luontomatkailu on kasvanut merkittäväksi elinkeinoksi. Ilmastonmuutoksen myötä aineettomat luonnonvarat, kuten tuuli ja aurinkoenergia, ovat tulleet yhä tärkeämmiksi. Erityisesti tuulivoimaa hyödynnetään kasvavassa määrin sähköntuotannossa.

Huolimatta käsitteen ”luonnonvara” avoimuudesta merkittävä osa varsinaisen luonnonvaraoikeuden lainsäädännöllisestä sisällöstä on helppo tunnistaa, koska useiden luonnonvaralakien nimi viittaa tiettyyn luonnonvaraan tai sen hyödyntämiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi kaivoslaki (KaivosL 621/2011), metsälaki (MetsäL 1093/1996),

vesilaki (VesiL 587/2011), maa-aineslaki (MAL 555/1981), kalastuslaki (KalastusL 379/2015), metsästyslaki (MetsästysL 615/1993) ja ulkoilulaki (UlkoiluL 606/1973). Jokamiehenoikeudet pohjautuvat maantapaan, eivät kirjoitettuun oikeuteen, ja ne ovat kiinnostava erillaisuus luonnonvaraoikeuden kokonaisuudessa. Kaikkia luonnonvaroja varten ei kuitenkaan ole kehittynyt kyseistä luonnonvaraa nimenomaisesti koskevaa lakia. Luonnonvaraoikeuteen laajassa mielessä kuuluvat myös luonnonsuojelulaki (LSL 1096/1996), erämaalaki (62/1991) ja koskiensuojelulaki (35/1987), jotka tähtäävät, paitsi luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja maisema-arvojen vaalimiseen, myös osaltaan luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävästä käytön tukemiseen. Erämaalain tavoitteena on lain piiriin otettujen alueiden erämaaluonteiden säilyttäminen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen. Antti Belinskij'n erillinen kirjoitus koskee vesioikeutta ja vesiluonnonvaraa, minkä vuoksi tässä kirjoituksessa keskitytään pääosin muihin luonnonvaroihin.

Luonnon tai luonnonvaran ”luonnontilaisuus” on keskeinen tekijä, jonka avulla voidaan erottaa luonnonvaraoikeus muusta ympäristöoikeudesta. Luonnonvaran hyödyntämisen näkökulmasta kriittinen hetki on se, milloin luonnonvara irrotetaan luonnosta. Sen jälkeen, kun luonnonvara on irrotettu luonnosta ja viedään markkinoille tai käytetään itse, niin pääsäännön mukaan sitä ei enää sääntele luonnonvaralainsäädäntö. Ympäristölainsäädäntö kokonaisuudessaan on merkityksellistä luonnonvaran hyödyntämisen elinkaaren kaikissa vaiheissa. Esimerkiksi kun metsässä kaadettu puu viedään jalostettavaksi biotuotetehtaalalle – kuten sellu- ja paperitehtaita nykyään nimitetään – niin tehtaan toimintaa säännellään ympäristönsuojelulain (YSL 527/2014) nojalla myönnettävällä ympäristöluvalla. Kun puuperäinen tuote myöhemmin muuttuu jätteeksi, luonnonvaran edelleen hyödyntämistä edistetään jätelain (JäteL 646/2011) keinoin. Joskus luonnonvaralain ajallinen soveltaminen ulottuu kuitenkin ohi sen hetken, kun luonnonvara irrotetaan luonnosta. Lakia metsätuhojen torjunnasta voidaan joutua soveltamaan myös puutavaraan terminaalitai tehdasvarastossa metsätuhoja aiheuttavien hyönteisten merkittävän leviämisen ehkäisemiseksi.

Luonnonvaraoikeutta ei voida pitää itsenäisenä, muusta ympäristöoikeudesta riippumattomana oikeudenalana. Luonnontilaisen luonnonvaran hyödyntäminen on kuitenkin luonteeltaan omalaatuista, ja se poikkeaa luonnonvaran hyödyntämisen elinkaaren myöhemmistä vaiheista selkeästi. Näin sen hyödyntämistä ja suojelua ohjaavat erityiset luonnonvaraperiaatteet, joita ovat monimuotoisuuden suojelun, kestävän käytön, säästävän käytön, moninaiskäytön, haittojen minimoinnin ja intressivertailun periaatteet. Kaikkia näitä periaatteita ei kuitenkaan sovelleta kaikkialla luonnonvaraoikeudessa. Intressivertailun periaatetta, jota selostetaan Belinskij'n kirjoituksessa, sovelletaan vain vesioikeudessa, vaikka mahdollisuutta sisällyttää sanottu periaate kaivosoikeuteen tarkastellaan tätä kirjoitettaessa meneillään olevassa kaivoslain uudistuksessa. Luonnonvarat – vedet, metsät, kalat, riista, maa-ainekset ja kaivosmineraalit – ja niiden asema luonnonjärjestelmissä (ekosysteemeissä) poikkeavat toisistaan niin merkittävästi, että luonnonvaraoikeus ei ole täysin yhdenmukaistunut yleisten oppien, kuten oikeusperiaatteiden, tasolla.

Luonnonvaralainsäädännön lisäksi luonnonvaran hyödyntämishankkeeseen voidaan soveltaa muuta ympäristölainsäädäntöä jo silloin, kun kyse on luonnonvaran irrottamisesta muusta luonnosta. Tätä lainsäädäntöä ei oikeustieteellisessä kirjallisuudessa tavata luonnehtia luonnonvaralainsäädännöksi, koska sitä sovelletaan myös monissa muissa yhteyksissä kuin luonnonvarahankkeissa. Tämänkään takia luonnonvaraoikeutta ei ole mielekästä pitää muusta ympäristöoikeudesta erillisenä oikeudenalana. Tämä tulee selkeästi näkyviin kaivostoiminnan kohdalla. Vuoden 1965 kaivoslaissa ei ollut juurikaan ympäristönsuojelua koskevia vaatimuksia, vaan kaivostoiminnan ympäristöllinen kontrolli pohjautui muihin lakeihin. Vuoden 2011 kaivoslaissa tilanteeseen tuli jonkinlainen muutos, vaikka silti edelleen kaivostoimintaa koskevien ympäristövaatimuksien asettaminen pääosin jää muun ympäristölainsäädännön varaan. Ennen laajan kaivostoiminnan aloittamista tehdään ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukainen ympäristövaikutusten arviointi. Kaivoslain 47 §:n mukaan kaivostoiminnan tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan taikka asian tulee olla muutoin riittävästi selvitetty.

Kaivostoiminta aiheuttaa aina merkittäviä päästöjä, minkä takia kaivostoiminta tarvitsee käytännössä aina ympäristö- ja vesiluvat, joiden yhteiskäsittely on keskeisin kaivostoiminnan ympäristövaikutuksien hallinnan oikeudellinen väline. Toinen vastaavanlainen luonnonvara ovat maa-ainekset (kivi, sora, hiekka, savi, multa), joiden ottamiseen voidaan joutua soveltamaan, vaikka ei välttämättä, esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (YVAL 252/1997) ja YSL:a.

On myös luonnonvarojen käyttöä koskevaa oikeudellista sääntelyä, jota ei ole rakennettu erillisen ao. luonnonvaran nimeä kantavan lain varaan. Turve sekä aineettomat luonnonvarat, kuten tuuli- ja aurinkoenergia, ovat tällaisia luonnonvaroja. Turpeen ottamisen ympäristövaikutuksia säännellään YSL:n mukaisen ympäristöluvan kautta. Lisäksi laaja hanke voi edellyttää ympäristövaikutuksien arviointia. Vuoden 2014 YSL:n muutoksen (527/2014) jälkeen myös luonnonsuojellisia intressejä voidaan ottaa huomioon turvetuotannon ympäristöluvasta päätettäessä. Turvetuotannon kohtaloksi on osoittautumassa sen saaman verotuen vähentyminen. Turpeen verotus ei perustu sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain (1260/1996) järjestelmässä samaan ympäristöperusteiseen energiaveromalliin kuin muiden lämmöntuotantoon käytettävien energiatuotteiden verotus. Siitä kannetaan erillistä energiaveroa, joka käytännössä tarkoittaa, että turpeen vero on alempi kuin muiden energiatuotteiden suhteessa energiasisältöön ja elinkaarenaikaisiin päästöihin. Hiljan verotukea on pienennetty, ja se, yhdessä EU:n päästökauppadirektiivin (2003/87/EY) tarkoittamien päästöoikeuksien hinnan nousun kanssa, on vähentänyt merkittävästi turpeen kysyntää energian tuotannossa.

Tuulivoimaa koskee lähtökohtaisesti sama lainsäädäntö kuin muutakin rakentamista. Maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999) otettiin vuonna 2011 uusi luku (10a), joka sisältää tuulivoiman kaavoitusta koskevat erityissäännökset. Tällä uudistuksella mahdollistettiin rakennusluvan myöntäminen tuulivoimalalle yleiskaavan perusteella ja näin jättämällä väliin yksi kaavoituksen vaihe. Vuonna 2020 hyväksyttiin Suomen merialuesuunnitelma 2030, joka perustuu maankäyttö- ja rakennuslailla täytäntöön pantuun EU:n merialuesuunnitteludirektiiviin (2014/89/EU), ja siinä on osoitettu tuulivoima-alueita merelle.

Valtioneuvoston asetus tuulivoimamelun ohjearvoista (1107/2015) määrittää sallittua melutasoa, joka otetaan luvittamisessa huomioon. Uusiutuvan energian tuotantoa on aikaisemmin tuettu taloudellisesti, mutta uusille hankkeille ei ole enää tukea myönnetty, koska maatuulivoima on kaupallisesti kannattavaa ilman tukia. Tuulivoimaloiden kiinteistövero lisää kuntien verotuloja ja täten tekee kunnalle houkuttelevammaksi hyväksyä maisemaa merkittävästi muuttavia tuulivoimakaavoja. Huomattava on sekin, että vuonna 2019 säädettiin laki (416/2019), jolla kiellettiin kivihiilen käyttö sähkö- tai lämmöntuotannossa 1.5.2029 alkaen, vaikka kyseessä ei ole kotimainen luonnonvara.

EU-oikeus on yleisesti ottaen vaikuttanut merkittävästi ympäristöoikeuden kehitykseen Suomen liityttyä EU:n jäseneksi vuonna 1995. Luonnonvarasääntelyn osalta tätä on hyvä täsmentää. EU-oikeus ei ole vaikuttanut siihen, mitkä luonnon osat voivat olla omistamisen kohteena, kuka ne omistaa ja mitkä ovat käyttöoikeuksien sisällöt, jota käsitellään myöhemmin jaksossa 3.1. EU-oikeus ei myöskään ole tuonut muutosta siihen, miten yksityisten keskinäiset intressit yhteensovitetaan, taikka vaikkapa metsäoikeuden historialliseen perustavoitteeseen, metsävarojen uusintamiseen. Sitä vastoin EU-oikeus on vaikuttanut merkittävästi yleisen ympäristöedun vahvistuvaan asemaan lainsäädännössä ja tätä kautta luonnonvarojen käyttöön. Esimerkiksi EU-oikeus on vaikuttanut luonnonsuojelulainsäädännön ja metsästyslainsäädännön kehittymiseen. Samoin EU-oikeuden merkitys ympäristön pilaantumista ja jätehuoltoa koskevan sääntelyn kehitykseen on ollut huomattava. Tulevaisuudessa EU:n ilmasääntelyn ja luonnon monimuotoisuuden suojelun voidaan arvioida edelleen syventävän EU-oikeuden vaikutusta metsätalouteen. Vaikka Suomen EU-jäsenyyden aikana tehdyt sisällölliset muutokset kaivoslakiin ovat pääasiassa kotimaista perää, niin Suomen EU-jäsenyys on radikaalisti muuttanut kaivostoimintaa. EU-jäsenyys on nimittäin avannut Suomen luonnonvarat ulkomaisten toimijoiden hyödynnettäviksi, siis vapauttanut markkinat. EU-jäsenyyden aikana useat kansainväliset yhtiöt ovat saaneet oikeuden etsiä kaivosmineraaleja tai perustaa kaivoksen taikka ne ovat ostaneet nämä oikeudet toiselta yhtiöltä. Ennen Suomen EU-jäsenyyttä kaivosyhtiöt olivat kotimaisia.

3 LUONNONVARASÄÄNTELYN TEHTÄVÄT

Sääntelyn tehtävillä (funktiolla) tarkoitetaan sääntelyn yhteiskunnallista tarvetta, jota palvelemaan se on kehittynyt. Funktionaalinen tarkastelu auttaa näkemään eri luonnonvarojen sääntelyn yhteisiä rakenteellisia piirteitä, jotka ovat osittain samoja, vaikka sääntelyn yksityiskohdat poikkeavat monin osin.

Lähtökohdaksi luonnonvarojen sääntelyn funktioille voidaan ottaa käsitys luonnonvaroista varallisuutena ja siitä, että omistajalla on yksinomainen valta päättää omistamansa varallisuuden käytöstä. Luonnonvarahyödykkeitä myydään ja ostetaan markkinoilla, ja yleiset säännöt markkinatransaktioihin tulevat varallisuus oikeudesta. Luonnonvarahyödykkeet ovat kuitenkin erityislaatuisia, ja siksi niihin liittyy kysymyksiä, joita varallisuus oikeus tai muu ympäristöoikeus ei voi ratkoa. Luonnonvaraoikeus tarjoaa näihin erityistarpeisiin oikeudellisia sääntöjä ja periaatteita.

Luonnonvaraoikeudella on seuraavia tehtäviä:

- 1) määrittää, mitkä luonnon osat voivat olla omistamisen kohteena, ja omistuksesta riippumattomien käyttöoikeuksien sisältö;
- 2) tukea luonnonvaramarkkinoiden toimivuutta; ja
- 3) yhteensovittaa luonnonvarojen käyttömuotoja ja niihin liittyviä intressejä

Seuraavaksi keskustellaan kaikista kolmesta kokonaisuudesta omissa jaksoissaan.

3.1 Omistus- ja käyttöoikeudet

Luonnonvarojen omistusoikeuden näkökulmasta avainkäsite on kiinteistö. Kaiken kattavaa kiinteistön määritelmää ei laissa ole, vaikka kiinteistönmuodostamislain (554/1995) mukaan kiinteistöllä tarkoitetaan sellaista itsenäistä maanomistuksen yksikköä tai muuta yksikköä, joka kiinteistörekisterilain (392/1985) nojalla on merkittävä kiinteistönä kiinteistörekisteriin. Tällaisia yksiköitä ovat tilat, tontit, yleiset alueet, valtion metsämaat, luonnonsuojelualueet, lunastuksella erotetut alueet, yleisiin tarpeisiin erotetut alueet, erilliset vesijätöt ja yleiset

vesialueet. Kiinteistörekisteriin merkitään myös muita maa- ja vesialueiden rekisteriyksiköitä. Monet luonnonvarat ovat omistusoikeudellisesti kiinteistön ainesosia ja kuuluvat siis kiinteistön omistajalle. Tällaisia luonnonvaroja ovat muun muassa maaperän ainekset, kuten sora ja turve, sekä puusto ja muu kasvusto. Jos kiinteistö myydään, peritään, vaihdetaan tai lahjoitetaan, niin myös oikeus hyödyntää luonnonvaroja siirtyy uudelle omistajalle.

Omistusoikeuden lisäksi luonnonvaraoikeus määrittää käyttöoikeuksia, joita ovat muun muassa metsästysoikeus, kalastusoikeus, oikeus käyttää vesialuetta tai liikkua vesialueella, jokamiehen oikeudet ja oikeus kaivosmineraalien etsintään tai niiden hyödyntämiseen. Vaikka itse luonnonvara ei käsitteellisesti olisi osa kiinteistöä, käyttöoikeus luonnonvaran hyödyntämiseen voi silti kuulua kiinteistönomistajalle. Luonnonvaraisia eläimiä taikka vesistöissä uivia kaloja ei omista kukaan, eivätkä ne ole kiinteistön ainesosia, silti metsästys- ja kalastusoikeus on lähtökohtaisesti maa- tai vesialueen omistajalla. Yleiskäyttöoikeudet – siis kirjoittamattomaan oikeuteen pohjautuvat jokamiehenoikeudet ja vesilaissa säädellyt yleiskäyttöoikeudet – on lähtökohtaisesti irrotettu omistusoikeudesta ja kuuluvat siis kaikille. Silti ne voivat olla myös tärkeä osa ammattimaista elinkeinonharjoittamista, kuten luonnonvaraisiin marjoihin pohjautuvien tuotteiden valmistusta taikka luontomatkailua.

Käyttöoikeudet ovat usein perusidealtaan selkeärajaisia. Kalastusoikeuksia koskeva järjestelmä on normaalia monimutkaisempi. Kalastusoikeuden haltija voi olla yhteisen vesialueen osakaskunta, osakaskuntaan kuulumaton vesialueen omistaja tai muualla sijaitsevan kiinteistön omistaja, jos kiinteistölle kuuluu erityisperusteisia kalastusetuuksia, joita on erilaisia. Lisäksi on yleiskalastusoikeuksia, säännöksiä kalastuksesta talousvyöhykkeellä ja yleisillä vesialueilla, sekä Ylä-Lappia koskevia säännöksiä, joiden mukaan kuntalaisella on lakiin perustuva oikeus saada kalastuslupa. Kaupalliseen kalastukseen voi saada viranomaiselta luvan tietyin edellytyksin; sitä kalastusoikeuden haltija – eli yleensä vesialueen omistaja – ei voi estää, vaikka hänen asemaansa on muutoin pyritty suojaamaan.

Vettä vesiaineena ei omisteta, vaikka vesialueen omistajalla on siihen käyttöoikeus, jota Suomessa kutsutaan vallintaoikeudeksi. Vesialueen

omistaja saa ottaa sekä pinta- että pohjavettä käyttöönsä. Kun vesiaine siirretään laillisesti säiliöön, niin säiliössä olevaan veteen syntyy kuitenkin omistusoikeus. Vesilaissa on myös säännöksiä muiden kuin alueen omistajan oikeudesta käyttää vettä, kuten jokamiehen oikeudesta ottaa vähäisessä määrin vettä ja naapurikiinteistön omistajan oikeudesta ottaa vettä tavanomaista kiinteistökohtaista käyttöä varten sekä laajemmasta luvanvaraisesta oikeudesta veden ottamiseen.

Kaivosmineraalien osalta omistusoikeus on järjestetty muista luonnonvaroista poikkeavalla tavalla. Oikeus kaivosmineraalien hyödyntämiseen luodaan kaivosluvalla, ja se koskee luvassa määriteltyä aluetta luvan voimassaolon ajan. Kaivosmineraalien hyödyntämisoikeuden saaminen ei siis ole riippuvainen alueen omistusoikeudesta. Etusija on ensiksi lupaa hakeneella, paitsi jos alueelle on jo myönnetty malminetsintälupa, jolloin etusija on tämän luvan haltijalla. Malminetsintäluvan hakemuksen valmistelua varten etusija-aseman voi turvata tekemällä varausilmoituksen. Kaivossääntelyn keskeinen tavoite on pitkään ollut laajoja investointeja edellyttävän kaivostoiminnan edistäminen luomalla investointeihin kykeneville toimijoille – kaivosyhtiöille – mahdollisuus perustaa kaivos ilman omistajan suostumusta. Kaivostoiminnan harjoittamiselle on kuitenkin edellytyksiä, jotka muun muassa rajaavat niitä alueita, jossa malminetsintää ja kaivostoimintaa voidaan harjoittaa. Esimerkiksi asuinrakennusten taikka liikenneväylien läheisyydessä näitä toimintoja ei voida harjoittaa.

Aurinkoenergiaa, tuulienergiaa ja aaltoenergiaa pidetään myös luonnonvaroina, mutta niihin ei voida liittää omistusta taikka omistajaa. Omistusoikeudellinen kytkentä näiden luonnonvarojen hyödyntämiseen tulee tarvittavien laitteiden ja rakennelmien edellyttämän maa- tai vesialueen omistuksen kautta.

3.2 Luonnonvaramarkkinat

Sen jälkeen, kun luonnonvara on irrotettu luonnosta, luonnonvaratuotteiden markkinat toimivat lähtökohtaisesti kuten muut markkinat. Luonnonvarasääntely voi kuitenkin osaltaan tukea tai rajoittaa markkinoiden toimintaa, vaikka tällaista sääntelyä ei ole runsaasti. Markkinoiden sujuvan toiminnan varmistamiseksi metsälaissa on säännöksiä

siitä, mitkä laissa säädetty velvollisuudet kuuluvat puun hakkaajalle tai leimikon suunnittelijalle ja kenelle uudistamisvelvoite kuuluu kiinteistön vaihtaessa omistajaa. Puutavaranmittauslain (414/2013) tavoite on markkinoiden sujuvuuden edistäminen. Jos metsäsäätelyä katsotaan kokonaisuutena, siis ottaen muun ohella huomioon kestävä metsätalouden rahoituslaki, säätely tuntee erilaisia mekanismeja, joiden tavoitteena on puumarkkinoiden toiminnan turvaaminen. Viranomaisten myöntämällä luvalla hyödyntää kaivosmineraaleja on huomattava taloudellinen arvo, ja kaivoslaissa on kaivosluvan siirtämistä koskevia säännöksiä.

3.3 Luonnonvarojen käyttömuotojen ja intressien yhteensovittaminen

Luonnonvarojen eri käyttömuotojen ja niihin liittyvien intressien yhteensovittaminen kattaa valtaosan luonnonvaraoikeudellisesta sääntelystä. Lähtökohtaisesti omistus- ja käyttöoikeuden haltija saa valita, käyttääkö, ja jos käyttää niin miten, oikeuttaan luonnonvaran hyödyntämiseen. Omistus- ja käyttöoikeuden haltijan päätösvaltaa kuitenkin rajoitetaan yksityisten ja yleisten etujen turvaamiseksi. Lainsäädännön oikeuksien ja rajoitteiden lisäksi omistus- ja käyttöoikeuksien haltijoita ohjataan kannustimin, siis erilaisten tukien muodossa. Suurin osa tukijärjestelmistä edistää joko metsätaloutta (esimerkiksi metsän uudistamista) taikka luonnonarvojen säilyttämistä. Kannustimet pohjautuvat omaan lainsäädäntöön, josta kestävä metsätalouden määräaikainen rahoituslaki (34/2015) on keskeisin metsätalouden tukia koskeva laki. Tässä kirjoituksessa keskitytään oikeuksia ja velvollisuuksia koskevaan oikeudelliseen sääntelyyn, ei eduskunnan vuosittaisesta budjetista riippuviin tukimuotoihin.

Yksityisten tahojen välisiä suhteita koskevan aineksen merkittävyys luonnonvaraoikeuden eri lohkoilla vaihtelee merkittävästi. Vesilaisissa ja kaivoslaissa tämä on huomattavan suurta. Jos luonnonvaraa ei saa hyödyntää ilman lupaa, voidaan yhteensovittaminen tehdä luparatkaisun yhteydessä. Tällöin luvan myöntävän viranomaisen tulee ottaa huomioon myös muiden tahojen lakiin pohjautuvat intressit. Vesilain ja kaivoslain nojalla kyseeseen voi tulla myös pakkotoimen

käyttäminen. Pakkotoimi tarkoittaa viranomaisen päätöstä, jolla korvataan oikeudenomistajan suostumus. Pakkotoimella mahdollistetaan ulkopuolisen tahon oikeus saada käyttöönsä toisen omana olevaa omaisuutta tai aiheuttaa toiselle lain muutoin kieltämää haittaa. Vesilain osalta esimerkkinä voidaan mainita usean kiinteistön alueella toimivan ojitusyhteisön pakkojäsenyys, joka mahdollistaa ojan vetämisen kaikkien yhteisöön kuuluvien kiinteistöjen kautta ja mahdollistaa kustannuksien jakamisen niillekin, jotka eivät haluaisi osallistua ojitukseen. Tällä on huomattavaa merkitystä metsätaloudessa. Kaivoslain sääntelemässä kaivostoimituksessa järjestetään kaivosluvan haltijan ja maanomistajien ja muiden oikeudenhaltijoiden oikeudellinen asema ja määrätään korvaukset. Tällöin maanomistajan asema voi muuttua radikaalisti vastoin hänen omaa tahtoaan. Kalastuslain nojalla viranominen voi myöntää oikeuden kaupalliseen kalastukseen, vaikka kalastusoikeudet kuuluvat muulle taholle. Tällöin kaupallisen kalastajan on suoritettava kohtuulliset, alueen kalatalouden käyttö- ja hoitosuunnitelmaan pohjautuvat maksut kalastusoikeuden haltijoille korvauksena vesialueen käyttämisestä kaupalliseen kalastukseen. Sitä vastoin kansantaloudellisesti tärkeimmän luonnonvaran – metsien – sääntelyä koskevassa metsälaisissa yksityisoikeudellista ainesta on vähän. Tämä selittyy sillä, että metsien puuston omistusoikeuden rajat ovat selkeät ja eri metsäalueiden ekosysteemien välinen yhteys tapahtuu pääosin veden kautta, jota säännellään vesioikeudessa.

Luonnonvaralainsäädäntöön liittyvät yleiset edut voidaan karkeasti jakaa kahteen ryhmään: (1) sellaisiin, joiden tavoitteena on mahdollistaa ja edistää luonnonvarojen hyödyntämistä ja täten tukea kansantaloutta, sekä (2) sellaisiin, joilla rajoitetaan luonnonvaran hyödyntämistä ympäristöllisen edun turvaamiseksi. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat muun muassa velvollisuus metsän uudistamiseen ja kaivosmineraalien hyödyntämisoikeuden irrottaminen omistusoikeudesta. Koska ympäristön (veden, ilman, maaperän) pilaantumista koskeva sääntely on keskitetty ympäristönsuojelulakiin, niin luonnonvaralainsäädännössä yleinen ympäristöetu tarkoittaa yleensä luonnon monimuotoisuuden taikka maiseman suojelua. Jos luonnonvarojen hyödyntäminen aiheuttaa vesistön pilaantumista, kuten kaivostoiminta,

maa-ainesten taikka turpeen otto saattavat tehdä, niin hyödyntäminen tarvitsee ympäristöluvan.

Seuraavaksi tarkastellaan erityisesti metsäluonnon näkökulmasta sitä, miten luonnonvaraoikeuden luonnonsuojelua koskeva sääntely on muuttunut viimeisten vuosikymmenien aikana ja mihin suuntaan se on kehittyössä.

4 MUUTTUVA METSÄLUONNONVARAN SÄÄNTELY

Luonnonvarojen hyödyntämistä koskeva sääntely rakentui vielä 1970-luvulla ja sen jälkeenkin jyrkkään kahtiajakoon luonnonvarojen hyödyntämistä koskevan varsinaisen luonnonvaraoikeuden ja luonnonsuojeluoikeuden välillä. Metsäoikeudessa yleisen edun näkökulma rajoittui pitkälti siihen, että turvataan metsien uusiutuminen, ja luonnonsuojeluoikeuden johtava ajatus oli erottaa luonnonsuojelullisesti kaikista arvokkaimmat alueet kokonaan pois taloudellisen hyödyntämisen piiristä. Sääntelyssä oli vähän harmaita sävyjä. Metsien uusintamisen kulmakivi oli MetsäL:ssa säädetty velvollisuus hakatun metsän uudistamiseen, ja luonnonsuojelun kulmakiviä olivat erilaiset luonnonsuojelualueet. Vaikka metsien uudistamisvelvoite on edelleen MetsäL:n ja luonnonsuojelualueet ovat edelleen LSL:n kannalta aivan keskeisiä, sääntely on kehittynyt monipuolisemmaksi erityisesti 1990-luvulta alkaen.

Suojelualueista suurimmat – eli kansallispuistot, luonnonpuistot tai ns. muut luonnonsuojelualueet – perustetaan valtion maille, ja jos valtio ei niitä jo omista, niin alue pitää erikseen hankkia. Maa- ja vesialueiden hankinta suojelutarkoituksiin on keskeinen osa luonnonsuojelupolitiikkaa ja -sääntelyä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) voi myös perustaa maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella luonnonsuojelualueen yksityiselle maalle. Edellytyksenä on, että luonnonsuojelulliset kriteerit täyttyvät.

Maa-alueiden hankinta suojelutarkoituksiin perustui pitkään valtioneuvoston vuosina 1978–1996 tekemiin periaateluonteisiin luonnonsuojeluohjelmapäätöksiin, joita kritisoitiin ankarasti oikeusturvan näkökulmasta. Vaikka niiden toteutus on kestänyt pitkään, nykyisin

ne on lähes toteutettu. Luonnonsuojelussa on siirrytty vapaaehtoisuuteen. Jos valtio haluaa suojella tietyn kohteen, se aloittaa neuvottelut maanomistajan kanssa ja tarjoaa hänelle eri vaihtoehtoja: kauppaa, maa-alueiden vaihtoa tai käytön rajoitusta yhdistettynä korvaukseen. Käytön rajoitus voi olla määräaikainen.

Luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annettu direktiivi (ns. luontodirektiivi 92/43/ETY) loi Euroopan laajuisen suojelualueverkoston nimeltään Natura 2000, johon kunkin jäsenvaltion on tullut osoittaa suojeltavia kohteita. Natura 2000 -alueiden sääntely eroaa kansallisesta sääntelystä selkeästi. Suojelun lähtökohtana on lakiin otettu heikentämiskielto, joka on vaikutusperusteinen. Heikentämiskielto koskee toimintaa, vaikka vaikutus aiheutuisi suojelun ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta. Muutoin LSL:n mukaisten luonnonsuojelun alueiden rauhoitusmääräysten soveltamisalue päättyy luonnonsuojelun alueen rajalla. Välittömästi rajan toisella puolella voidaan toteuttaa avohakkuut taikka laaja maansiirto rauhoitusmääräyksen sitä estämättä. Natura 2000 -alueiden sääntelyyn sisältyy pakollinen vaikutusarviointi, ja jos arviointi osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän suojeltuja luonnonarvoja, vain valtioneuvosto voi sallia hankkeen toteuttamisen. Valtioneuvoston hankkeen sallivan päätöksen edellytyksenä on, että se on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoista ratkaisua ole. Tällä sääntelyllä on erityistä merkitystä kaivostoiminnalle, koska Lapissa on useampia kaivosprojekteja, jotka sijaitsevat Natura-alueiden sisällä tai läheisyydessä. Vielä tätä menettelyä ei kaivostoiminnan osalta ole kertaakaan toteutettu, koska kyseiset kaivosprojektit eivät vielä ole siinä vaiheessa.

Dikotominen jako hyödyntämisestä ja suojelua edistävään sääntelyyn on muutaman viime vuosikymmenen aikana merkittävästi hälventynyt. Tämä kehitys on tuonut lainsäädäntöön seuraavia elementtejä: (1) Luonnonvaran hyödyntämishankkeelle on asetettu yleinen velvoite ottaa luonnon monimuotoisuus huomioon; (2) tiettyjä laissa tarkoitettuja pienkohteita koskevat erityiset suojelusäännökset, jotka eivät kohteen pienuuden takia yleensä estä luonnonvarahanketta, vaikka voivat vaikuttaa siihen, miten se toteutetaan; ja (3) suojeltu, mutta

sittemmin menetetty luonnonarvo korvataan toteuttamalla suojelua muualla (ekologinen kompensatio).

Metsien osalta lähtökohtainen velvollisuus turvata metsätaloudessa edellytykset metsien biologisen monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen säilymiselle on asetettu Metsäl 10.1 §:ssä. Käytännössä tällä velvoitteella on vähäinen merkitys. Velvoite on avoin, ja siksi on vaikeata arvioida, milloin sitä on rikottu. Velvoitteen täyttymistä ei seurata, ja tämä tekee sen valvonnan mahdottomaksi. Säännös on tosiasiansa pikemminkin lainsäätäjän antama kehoitus, kuten helposti ovat muut vastaavat yleiset velvollisuudet. Ilman kontrollimekanismia sääntely menettää vaikuttavuutensa.

Metsäluonnon kannalta merkityksellisiä pienkohteita suojellaan sekä luonnonsuojelu- että metsälain vuonna 1996 tehdyillä muutoksilla. Pienkohteiden suojelulla on selvästi merkitystä luonnonarvojen säilymiselle. Pienkohteiden suojelu voi johtaa korvauksiin. Luonnonsuojelulain tarkoittamia pienkohteita koskevia sääntöjä ja määräyksiä on noudatettava yleisesti ja siis kaikenlaisten toimenpiteiden yhteydessä. Metsälaki sitä vastoin koskee vain metsätaloudellisia toimenpiteitä. LSL:n pienkohteita ovat luontotyytit, erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan suojelu ja luontodirektiivin liitteessä lueteltujen tiukasti suojelevien lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat. Myös metsälailla on suojeltu luontotyyppinä, vaikka niitä kutsutaan ”monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi”. Sekä LSL:n luontotyytit että metsälain monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt on luetteloitu laissa. Kumpienkin osalta vaatimus on, että ne ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia. LSL:n luontotyyppisuojaus astuu voimaan vasta, kun viranomaisen on tekemällä päätöksellä asettanut rajat ja antanut päätöksen tiedoksi. Metsälain luontotyyppisuojaus on suoraan lailla saatettu voimaan. Erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan suojelu ja luontodirektiivin tarkoittamien tiukasti suojeltavien lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat eroavat vastaavasti toisistaan. Erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan suojelu astuu voimaan vasta kutakin kohdetta koskevan päätöksen tiedoksiannon jälkeen, kun taas luontodirektiivin tiukasti suojeltujen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat suojeltuja suoraan lain nojalla. Näin esimerkiksi viitasammakon esiintymispaikka

on suojeltu suoraan lain nojalla riippumatta siitä, kuinka helppoa on tunnistaa tällainen esiintymispaikka.

LSL 66.4 §:n mukaan valtioneuvoston on, salliessaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan kohteen suojeltuja luonnonarvoja heikentävän hankkeen, määrättävä luonnonarvoille aiheutuvien heikennysten korvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa hankkeen tai suunnitelman toteuttaja. Tämä on ainoa ekologista kompensatiota koskeva lainkohta voimassa olevassa lainsäädännössä. Valmisteilla olevassa LSL:n uudistuksessa on ehdotettu ekologisen kompensaation laajentamista koskemaan LSL:n suojaamia luonnonarvoja laajemmin. Tämä tulisi vaikuttamaan moniin luonnonvara- ja rakentamishankkeisiin.

Kun katse kohdistetaan tulevaan sääntelyn kehitykseen, kannattaa tarkastella EU:n politiikan muutosta. Siinä keskeisessä roolissa on ns. vihreän kehityksen ohjelma, jonka Euroopan komissio lanseerasi vuonna 2019. Vihreän kehityksen ohjelma on politiikka- ja lainsäädäntöohjelma, jolla edistetään kestävyysmurrosta EU:ssa. Kestävyysmurroksella tarkoitetaan perustavaa laatua olevaa kulutuksen ja tuotannon järjestelmien muutosta. Tarve tälle yhteiskunnalliselle muutokselle nousee monesta toisiinsa nivoutuneesta pitkäaikaisesta ympäristöongelmasta, kuten ilmastonmuutoksesta, luonnon monimuotoisuuden häviämisestä, luonnonvarojen ylikulutuksesta ja pilaantumisesta.

Kesällä 2021 komissio antoi vihreän kehityksen ohjelmaan liittyvän laajan ilmastolakipaketin. Yksi osa pakettia on maankäytöstä, maankäytön muutoksesta ja metsätaloudesta aiheutuvien kasvihuonekaasujen päästöjä ja poistumia koskevan EU:n asetuksen (2018/841, LULUCF-asetus) tiukentaminen. Tämä on erityisen merkityksellistä metsien ja maatalousmaiden kannalta. LULUCF-asetus asettaa maankäyttösektoria koskevan ilmastotavoitteen ja laskentasäännöt sille, vaikka se jättää jäsenvaltioiden päätettäväksi, millä toimilla tavoite saavutetaan. Minkälaisen muodon metsien hiilinieluja koskeva sääntely tulee saamaan, ei ole tänä päivänä arvioitavissa. Selvää on vain se, että nykyinen lainsäädäntö ei anna riittäviä välineitä metsien hiilinielun laajentamiseksi. Ojitetut suometset ovat tästä esimerkki. Suometsiä on Suomessa ojitettu paljon metsien kasvun edistämiseksi, mutta kuivuva suomettä vapauttaa runsaasti kasvihuonepäästöjä. VesiL

nimenomaisesti edellyttää, että oja ylläpidetään. Luultavasti sekä tukipolitiikkaa muutetaan että uusia rajoituksia metsän käytölle asetetaan, jotta metsäkatoa ehkäistään, puuston kiertoaikaa pidennetään, metsänhoidon käytänteitä uudistetaan ja puurakentamista edistetään.

EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteena on suojella EU:n pinta-alasta 10 prosenttia tiukasti ja 30 prosenttia löyhemmin. Vaikka nämä luvut koskevat koko EU:ta, eivät sen yksittäistä jäsenvaltiota, Suomenkin on osoitettava tämän tavoitteen saavuttamiseksi uusia alueita suojeluun. Myös EU:n biodiversiteettistrategia on erityisen merkityksellinen juuri metsille, koska Suomessa metsät ovat keskeinen elinympäristö uhanalaisille lajeille.

Kestävyysmurros on tuomassa rahoituksen sääntelyyn uudenlaisia elementtejä, joilla on merkitystä myös metsäteollisuudelle ja metsien käytölle. EU:n taksonomia-asetuksella (EU 2020/852) asetetaan yleiset puitteet kestävän rahoituksen luokittelujärjestelmälle, jonka tarkoituksena on vaikuttaa investointien tarvitseman rahoituksen hintaan. Asetuksen yleisiä puitteita konkretisoidaan sitä täydentävillä eri aloja ja aiheita koskevilla ns. delegoiduilla säädöksillä. Järjestelmällä luodaan yhdenmukaiset ja tieteeseen pohjautuvat taloudellisen toiminnan kestävyuden arviointikriteerit. Asetus asettaa tiedonantovelvoitteita eri toimijoille, mutta se jättää auki, miten tätä tietoa käytetään investointeja koskevassa päätöksenteossa. Taksonomia-asetus ei siis määritä, mitä investointeja saa tehdä. Ensimmäinen taksonomia-asetukseen perustuva hyväksytty delegoitu säädös aiheutti vilkkaan julkisen keskustelun Suomessa, koska sen arvioitiin vaikuttavan haitallisesti metsätalouteen. Delegoitu säädös hyväksyttiin kuitenkin Suomen vastustuksesta huolimatta. Asetuksen järjestelmä vaikuttaa koko metsätalouden arvoketjuun, siis myös yksityisiin metsätilojen omistajiin. Heidänkin toiminnastaan tulee kerätä tietoja arvioitaessa toiminnan kestävyyttä kriteerien valossa.

Kokoavasti voidaan todeta, että metsäluonnonvaran käytön sääntely on erityisen voimakkaiden muutospainoiden alla. Samalla on hyvä muistaa, että metsät ovat Suomen kansantaloudelle tärkein luonnonvara. Vuonna 2019 metsäteollisuuden osuus Suomen tavaraviennin arvosta oli noin 19,2 prosenttia. Sekä luonnon monimuotoisuuden suojele että hiilinielujen vahvistuminen tuskin tapahtuvat ilman

tiukentuvaa sääntelyä. Toisaalta ilmastopolitiikka ja -sääntely voivat luoda uusia markkinoita metsätalouden tuotteille.

LÄHTEET

- Halonen, Lea – Pappila, Minna – Similä, Jukka: Metsätalouden vesistövaikutukset ja niiden sääntely soilla ja turvemaidella. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2020, s. 55–125.
- Hollo, Erkki: Ympäristönsuojelu- ja luonnonsuojeluoikeus. Talentum 2004.
- Kiviniemi, Matti: Metsäoikeus. Metsäkustannus Oy 2015.
- Kuusiniemi, Kari – Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeus. Oikeuden perusteokset. Sanoma Pro Oy 2013.
- Paukku, Eelis – Similä, Jukka: Merituulivoiman käyttöönoton edistäminen. Ympäristöjuridiikka 2/2020, s. 7–36.
- Pölönen, Ismo: Kaivokset kaavoissa. Kunnan harkintavalta yleiskaavituksessa kaivostoiminnan ohjauksen näkökulmasta. Oikeus 1/2016, s. 70–91.
- Salila, Jari: Metsäalueen oikeudellisesta asemasta. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 266, 2005.
- Similä, Jukka: Luonnonvaranäkökulma ympäristöoikeuteen. Ympäristöjuridiikka 1/2016, s. 43–68.
- Similä, Jukka – Kokko, Kai: Oikeudellinen sääntely ja metsäluonnon monimuotoisuus. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2009, s. 69–129.
- Similä, Jukka – Primmer, Eeva – Salokannel, Veera: Luonnonarvoja korvaavat toimenpiteet, markkinat ja sääntely. Oikeus 4/2017, s. 416–441.
- Suvantola, Leila – Similä, Jukka: Luonnonsuojeluoikeus. Edita 2011.
- Vihervuori, Pekka: Maa-ainesten ottaminen ja suojelu. Lakimiesliiton kustannus 1989.
- Vihervuori, Pekka: Luonnonvaraoikeus, teoksessa *Encyclopædia Iuridica Fennica II*. Maa-, vesi- ja ympäristöoikeus. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:o 25, 1995.